

Abstrakty

Detský textile ako doklad etnokultúrnych väzieb spoločenstva

Zdena Krišková

Ľudový textile patrí vo zbierkach múzeí k artefaktom, ktoré vo výraznej miere dokumentujú tradičnú kultúru vo viacerých súvislostiach a väzbách. Okrem materiálnej entity sú dokladmi geograficko-prirodných, hospodársko-ekonomických či sociokultúrnych podmienok spoločenstva. Patria tiež k výrazným kultúroidentifikačným determinantom society, či už z hľadiska územného, alebo sociálneho. Tvoria významnú súčasť zbierkových fondov múzeí, pred ktorými stojí nielen neľahká úloha ich uchovania a ochrany, ale najmä vedeckého zhodnocovania a odhaľovania ich muzeality. Rovnakú dokumentačnú funkciu naplňa i detský textil a odev, ktorý sa v múzejných zbierkach vyskytuje veľmi sporadicky. V príspevku práve na príklade detského ľudového odevu a textile analyzujeme širšie kultúrne a sociálne väzby múzejných zbierok a obraciame pozornosť na náročnosť vedecko-výskumnej práce odborníkov v múzeách ako základného predpokladu dôsledného vedeckého zhodnocovania múzejných zbierok.

Hadrová Ančka – Príbeh jednej panenky

Blanka Petráková

V roce 1918 vyšla v USA ilustrovaná kniha pro děti od Johnnyho Gruella, nazvaná Raggedy Ann Stories. Hadrová panenka, jež je hlavní hrdinkou knižních příběhů, se dostala na americký trh již o tři roky dříve a dodnes je oblíbenou a hojně prodávanou hračkou. V českém překladu byla kniha vydána v roce 1929 u Topiče pod názvem Hadrová Ančka, roku 1994 vyšla nově v přepracované verzi Ljuby Skořepové. I v Čechách doprovázela první vydání textilní panenka. Její autorkou a ilustrátorkou české podoby knihy byla malířka Otty Schneiderová. Jeden exemplář „Hadrové Ančky“ je uložen v textilní sbírce Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, kam se panenka dostala jako součást kolekce hraček z pozůstalosti malířky Marie Fischerové Kvěchové.

Minka (Vilemína) Podhajská a její textilní tvorba pro děti ve sbírkách UPM Praha

Marie Míčová

Minka Podhajská je výraznou osobností meziválečného designu v oblasti tvorby hraček pro děti. Po přesídlení do Čech zúročila a rozvedla základy své činnosti spojené s vídeňskou Wiener Werkstatte. Zapojila se do veřejného života a působila aktivně jako členka a spolupracovnice řady českých spolkových organizací – Státního ústavu pro domácí průmysl, Artělu nebo Hořického hračkářského družstva. Její tvorba na poli designu pro děti zahrnuje širší materiálové rozpětí, ve kterém měla možnost uplatnit svůj svébytný umělecký rukopis a přístup k problematice tvorby. V oblasti textilní tvorby originálním způsobem přistoupila ke zhodnocení materiálu jako nositele výrazu, nikoli jako sekundárního materiálu pro výrobu

hračky. Tato emancipace materiálu otevřela zcela novou kapitolu v hračkářské tvorbě. Zároveň práce Minky Podhájské vykazuje rysy erudované osobnosti a jedinečné umělecké kreativity, čímž vytvořila předpoklady pro následující generace umělců a designérů.

Vytěsněno z paměti: Hra na mši aneb dětské hračky s církevní tematikou z přelomu 19. a 20. století **Radek Martinek**

Nedílnou součástí života dětí byl i náboženský život a účast na bohoslužbách. Silný emocionální zážitek z církevní praxe si řada z nich zapojila i do svého dětského světa. Zvláštní situace se odehrála ve Francii. Zde byla církev v době Francouzské revoluce zcela zakázána, později byla sice znovu povolena, ale postavena pod silný státní dohled. Postupně se začala uzavírat do sebe, zvláště pak po tzv. Pařížské komuně v roce 1871, ve stejné době začala být církev znovu omezována i v Německu v rámci tzv. Kulturkampfu. Církev, vytěsněná z politického života, se sice poněkud uzavřela do sebe, zaměřila se však na postupné zvyšování sebeuvědomění svých členů a výchovu k liturgické kultuře. Bohoslužebné konání našlo své místo i ve spontánní dětské hře inspirované napodobováním autorit. Velkou skupinu hraček pak přirozeně tvořily i hračky s náboženskými motivy, respektive zmenšené repliky reálných bohoslužebných předmětů zhotovených profesionálními firmami (precioza, tj. kovové předměty a paramenta, tj. bohoslužebné oděvy). Náboženský rozměr hry dokonce reflektovaly i renomovaní teologové (H. Rahner, R. Guardini). Zvyšující se liturgické uvědomění dětí později vyústilo v papežské dovolení snížit věk dětí k jejich plnému zapojení do života církve.

Dětský textil a textilní hračka u Romů

Tat'ána Bártová Pavelková

Příspěvek je malým exkurzem do méně známé oblasti odívání u Romů. Zabývá se nastíněním vývoje v přístupu k dětskému oděvu spojeného s postupnou integrací Romů před druhou světovou válkou a změně přístupu v době poválečné. Ve druhé části příspěvku je prezentována rozdílnost ve vnímání hraček (panenek) u romských a neromských dětí ve vztahu k jejich materiálním podmínkám a rodinným tradicím.

Textilní fragmenty z dětských pohřbů z krypty sv. Jakuba v Brně

Veronika Šulcová

Nález hrobových textilií pochází z krypty kostela sv. Jakuba v Brně a je datován přibližně do období druhé poloviny 17. století až první poloviny 18. století. Antropologickým průzkumem bylo identifikováno 7 z celkem 24 kosterních pohřbů, jež obsahovaly ostatky nedospělých jedinců. Postup zpracování textilních nálezů zahrnoval mikrobiologický průzkum a následný proces dezinfekce, konzervační zásah, textilně-technologický průzkum a analýzy materiálů. Příspěvek obsahuje nejen popis jednotlivých vybraných textilních nálezů a informace o nálezových okolnostech, ale i výsledky průzkumů a metodiku práce.

Indigokarmin – modré problémové vybarvení hedvábí

Alena Samohýlová

Pro barvení indigem byl vždy používán kypový způsob barvení. Využívá redukce nerozpustného barviva na rozpustnou leukoformu, schopnou vázat se na textilní materiál. Tento princip je nutný i pro získání tohoto barviva z rostlin a je užíván i při barvení syntetickým indigem. Ve vodě nerozpustné barvivo indigotin (běžně nazývaný jen indigo) lze rozpustit v koncentrované kyselině sírové na indigokarmin, což je indigo -5,5'- disulfonová kyselina, sodná sůl, CAS: 860-22-0, a připravit tak barvicí lázeň pro přímý způsob barvení. Barvení indigokarminem bylo užíváno ve druhé polovině 18. století a v 19. Století pro barvení vlny, sukna, bavlny i hedvábí. Tento článek představuje indigokarmin, jeho vlastnosti a identifikaci. Chování a problémy indigokarminem vybarveným hedvábím jsou prezentovány na restaurovaném dětském oděvu z období biedermeieru a několika dalších textilních předmětech.

Restaurování krojové panenky

Květa Pavlíčková

Článek pojednává o restaurování krojované panenky ze sbírek Etnografického oddělení Historického muzea Národního muzea pro chystanou výstavu Monarchie – dětský svět za císaře pána. Restaurování předcházela materiálový průzkum, který přinesl zajímavé informace o charakteru materiálů. Oděv panenky, která představuje selku z Netolic, má mnoho součástí, a proto bylo i při restaurování zvoleno několik způsobů, podle charakteru materiálů a poškození. Byl řešen problém restaurování poškozené vzorované tkaniny (hedvábného šátku) se snahou a zachování charakteru tkaniny a kompozice vzoru. Na závěr bylo také důležité vyřešit způsob uložení panenky v depozitáři.

Restaurování textilních hraček z fondu Muzea východních Čech v Hradci Králové

Zuzana Červenková

Příspěvek přibližuje restaurování dvou klasických textilních hraček zhotovených z několika textilních materiálů, s výplněmi z materiálů rostlinného původu. Jelikož se jedná o restaurátorský zásah starý jedenáct let, můžeme se také, každý sám za sebe, zamyslet nad vývojem odborných požadavků na restaurátorské postupy, které se samozřejmě postupem času mění.

Křestní a úvodní oblečení novorozence a dětská textilní hračka v Čechách v 19. století

Monika Tauberová

Oblečení a nezbytné doplňky pro křest a úvod dítěte v Čechách 19. století tvořily křestní soupravičky, které se skládají z čepečku (karkulky), košilky, kabátku, a doplňky jako křestní vínky, povijany, zavinovačky a peřinky, křestní roušky, křestní pokrývky a křestní šátky. Některé dětské textilní součástky plnily určité obřadní a ochranné funkce. Pozornost je věnována nejen jednotlivým materiálům, ze kterých byly zhotovovány, ale i výzdobě a způsobu jejich provedení. Příspěvek se věnuje také tématu textilní

hračky – panenky v Čechách během celého 19. století, a to především na venkově, jejímu způsobu zpracování, výběru materiálu, ale i výzdobě.

Z darov zbierka. Poznámky k tvorbe zbierky detského textilu v podmienkach Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi

Iveta Géczyová

Skladba muzeálií v regionálných múzách je mimoriadne rozsiahla a cieľné vytváranie samostatných zbierok výrazne podmieňuje niekoľko faktorov, z ktorých v podmienkach slovenských múzeí sa v poslednom období rozhodujúcim stávajú finančné prostriedky. Neradostný stav vedie k jedinej, resp. k dvom formám nadobúdania predmetov do fondov a tie obmedzujú budovanie špecializovaných zbierok. Rozmanité dary však môžu poslúžiť až v neskoršom období a akvizície hromadené niekoľko rokov po odbornom zhodnocení sa stanú základom zbierok s osobitnou hodnotou, ktoré prispievajú k dokumentácii a rozáriu prezentačné možnosti, čo dokladá i vznikajúca zbierka detského ošatenia a textilu v Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi.

Návrh systematiky třídění mužských oděvních součástí

Martin Šimša

V roce 2011 obhájil Národní ústav lidové kultury (NÚLK) v rámci výzkumného záměru Ministerstva kultury ČR – výzkum Národní a kulturní identity (dále jen NAKI) projekt Tradiční lidový oděv na Moravě – identifikace, analýza, konzervace a trvale udržitelný stav sbírkového materiálu z let 1850 – 1950. Řešitelem projektu je konsorcium řešitelů, tvořené vedle NÚLK, zastoupeného hlavním řešitelem Mgr. Martinem Šimšou, a Ústavem chemie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, zastoupené řešitelem prof. RNDr. Jiřím Příhodou, CSc. Příjemce z Masarykovy univerzity se zabývá touto částí projektu, která se věnuje problematice konzervace, uložení a vytvoření trvale udržitelného prostředí depozitářů. Část projektu zpracovávaná NÚLK si klade za cíl vypracovat systematiku třídění oděvních součástí podle detailů jejich stříhových konstrukcí. Další část systematiky zpracovává třídění materiálů, z nichž jsou vyrobeny. Na tomto základě bude provedena analýza a třídění sbírkového materiálu uloženého v muzejních sbírkách. Zjištěné informace budou využity při analýze původu a vývoje jednotlivých typů oděvních součástí, jakož i jejich rozšíření na sledovaném území, včetně území bezprostředních sousedů.

Dětský sváteční oděv ve sbírkách Slovákého muzea

Marta Kondrová

Dětskému oděvu byla v národopisné literatuře věnována pozornost spíše okrajově, obvykle v rámci popisů regionálních typů kroje. Stejně tak tvoří dětský sváteční oděv v rámci textilních fondů jednotlivých muzeí malé kolekce a ne jinak je tomu v případě národopisné textilní sbírky Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Děti se do svátečního, respektive obřadního oděvu oblékaly v rámci svátků rodinného i výročního cyklu. K těm nejobřadnějším příležitostem patřil křest. Oděvu a celkovému ustrojení křtěnce byla

věnována v minulosti velká pozornost. Na křestní kabátky a čepečky se používalo nejdražších a nejjemnějších materiálů a také jejich výzdobě byla věnována velká pozornost. V oblečení batolat a starších dětí se v lidovém prostředí, stejně jako ve vysoké módě, zachovávala stříhová jednotnost oděvů chlapců a dívek až do věku pěti nebo šesti let. Na příkladu sbírky Slováckého muzea, která obsahuje regionálně i časově pestré zastoupení dětských oděvů, lze upozornit na jistou stříhovou uniformitu dětského svátečního oděvu na Slovácku v kontrastu s bohatostí výzdoby vycházející z lokální výšivky či aplikace.

Zpráva o mužském lidovém kroji a obru Drásalovi jako raritě ve sbírkách Vlastivědného muzea v Olomouci

Veronika Hrbáčková

Jméno Josefa Drásala (1841 – 1886), ve své době jednoho z největších mužů světa, je v současnosti známé hlavně na Hané, v kraji kde se narodil, podstatnou část života pobýval, a kde také zemřel. O obru Drásalovi je známo mnoho humorných historek vážících se hlavně k jeho mimořádné síle, málokdo už ale ví o několika málo dochovaných osobních věcech z jeho pozůstalosti, které se nacházejí ve Vlastivědném muzeu v Olomouci a v Městském muzeu a galerii v Holešově. Raritou Vlastivědného muzea v Olomouci je bezesporu jeho hanácký kroj šitý na míru, ve kterém vystupoval na svých turné nejen u nás, ale také v zahraničí. Snad nejvýznamnějším sbírkovým předmětem Městského muzea a galerie v Holešově je zápis místního obuvníka o ušití holín, datovaný rokem 1874.

Tradiční lidový oděv – mužské vesty, kabátky a kabáty v muzeích na Horácku a Podhorácku

Eva Tomášová

Tento krátký článek se zabývá mužskými lidovými oděvními součástkami, které byly v roce 2011 zdokumentovány ve sbírkách muzeí v regionu Horácka a Podhorácka v rámci projektu NAKI Tradiční lidový oděv na Moravě. Celkem se podařilo dohledat přes sto kusů oděvu, což je na tak rozsáhlé území velmi malý počet. Hmotné doklady byly proto doplněny informacemi získanými z literatury vztahujícími se k této etnografické oblasti.